

УДК 343.24:343.8(343)

DOI: 10.54649/2077-9860- 2022-3-59-64

А.М. Құлмұханбет¹**¹Каспий қоғамдық университеті
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.
E-mail: ali_2301@mail.ru**

ШЕТЕЛДІК ҚАРУЛЫ ҚАҚТЫҒЫСТАРҒА ҚАТЫСУДЫҢ ЖАУАПТЫЛЫҚТАРЫНЫҢ КЕЙБІР СҰРАҚТАРЫ

Аңдатпа

Мақалада шетелдік қарулы қақтығыстарға қатысудың жауаптылықтарының кейбір сұрақтары мәселелері қарастырылған. Автор өңірлік қауіпсіздік арнаулы мемлекеттік және құқық қорғау органдарының қызметіне назар аударады. Соңғы жылдардағы статистикаға қарап ҚР-да азаматтарының шетелде экстремистік әрекеттерге қатысу проблемасы өзекті болып қалу мәселесі көтеріледі. «Жусан» операциясы аясындағы тәжірибесі ашып көрсетілген. Автор ұлттық қауіпсіздігі мен экстремизм сияқты анықтамаларына олардың заңнамада көрініс табу тұрғысынан талдау жүргізілген және қазіргі кезеңде экстремизмнің табиғатын, түрлерін және нысандарын зерттеу мемлекеттік органдардың, әсіресе, құқық қорғау органдарының қызметі үшін оған қарсы тұру үшін өте маңызды деген қорытындыға келеді.

Түйін сөздер: экстремизм, діни экстремизм, терроризм, қылмыс, жауаптылық, радикализм, қылмыстылық, экстремистік ұйымдар.

А.М. Кулмұханбет¹**¹Каспийский общественный университет
Республика Казахстан, г. Алматы
E-mail: ali_2301@mail.ru**

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА УЧАСТИЕ В ИНОСТРАННЫХ ВООРУЖЕННЫХ КОНФЛИКТАХ

Аннотация

В статье рассматриваются некоторые вопросы ответственности за участие в зарубежных вооруженных конфликтах. Автор уделяет внимание деятельности специальных региональных органов государственной безопасности и правоохранительных органов. Судя по статистике последних лет, проблема участия граждан РК в экстремистской деятельности за рубежом по-прежнему актуальна. Раскрывается опыт в рамках операции «Жусан». Автор проанализировал определения национальной безопасности и экстремизма с позиции отражения в законодательстве и пришел к выводу, что изучение сущности, видов и форм экстремизма в настоящее время очень важно для деятельности государственных органов, особенно правоохранительных органов в борьбе с экстремизмом.

Ключевые слова: экстремизм, религиозный экстремизм, терроризм, преступление, ответственность, радикализм, преступность, экстремистские организации.

А.М. Kulmukhanbet¹**¹Caspian Public University
Republic of Kazakhstan, Almaty
E-mail: ali_2301@mail.ru**

SOME QUESTIONS OF LIABILITY FOR PARTICIPATION IN FOREIGN ARMED CONFLICTS

Annotation

The article deals with some issues of responsibility for participation in foreign armed conflicts. The author pays attention to the activities of special regional state security bodies and law enforcement agencies. Judging by the statistics of recent years, the problem of the participation of citizens of the Republic of Kazakhstan in extremist activities abroad is still relevant. The experience in the framework of the operation "Zhusan" is revealed. The author analyzed the definitions of national security and extremism from the position of reflection in the legislation and came to the conclusion that the study of the essence, types and forms of extremism is currently very important for the activities of state bodies, especially law enforcement agencies in the fight against extremism.

Keywords: extremism, religious extremism, terrorism, crime, responsibility, radicalism, crime, extremist organizations.

Қазақстан Республикасының Конституциясының 14-бабында: тегіне, әлеуметтік, лауазымдық және мүліктік жағдайына, жынысына, нәсіліне, ұлттына, тіліне, дінге көз-қарасына, нанымына, тұрғылықты жеріне байланысты немесе кез-келген өзге жағдаяттар бойынша ешкімді ешқандай кемсітуге болмайды делінген. Ал 19-бабында: әркім өзінің қай ұлтқа, қай партияға, және қай дінге жататынын өзі анықтауға және оны көрсетуге-көрсетпеуге хақылы делінген [1].

Қазақстан Республикасының 1267 және 1988 санкциялық комитеттерге төрағалық етуі Біріккен Ұлттар Ұйымына мүше мемлекеттердің "ДАИШ", "Әл-Каида" және "Талибан" террористік ұйымдарына қарсы іс-қимыл бойынша күш-жігерін нығайтуға себепші болды. Өңірлік қауіпсіздік арнаулы мемлекеттік және құқық қорғау органдарының Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығының Терроризмге қарсы орталығымен, Шанхай ынтымақтастық ұйымының Өңірлік терроризмге қарсы құрылымымен, Ұжымдық қауіпсіздік туралы шарт ұйымымен және Біріккен Ұлттар Ұйымы Есірткі және қылмыс басқармасының, Еуропадағы қауіпсіздік пен ынтымақтастық ұйымы мен Қазақстан Республикасындағы Еуропалық Одақ өкілдіктерімен белсенді өзара іс-қимылымен қамтамасыз етілген.

Сирия-Ирак аймағындағы жеңілістен кейін экстремистік және террористік әрекет субъектілерінің өз қатарын жаңа рекруттармен толтыруға, қосымша қаржыландыру арналарын және көмекші инфрақұрылым қалыптастыруға аса қажеттілігі бар.

Соңғы төрт жылда экстремистік белсенділік аймағына 440 қазақстандық рекруттың баруына жол берілмеді (2019 жылы – 136, 2020 жылы – 151, 2021 жылы – 91). Қабылданған шараларға қарамастан біздің елдің азаматтарының шетелде экстремистік

әрекеттерге қатысу проблемасы өзекті болып қалуда.

Жауынгерлердің шыққан елдеріне қайтып оралу процестері аса қауіп төндіруде. Халықаралық экстремистік ұйымдардың лагерьлерінен, сондай-ақ үшінші елдерде тірек және транзиттік инфрақұрылымнан Қазақстанның 125 азаматы қайтарылды не болмаса өздері оралды, олардың 57-сі террористік және экстремистік әрекетке қатысқаны үшін қылмыстық жауапкершілікке тартылды.

Радикализм мен экстремизм идеяларын қарқынды насихаттау арқылы қазақстандық қоғам санасында конфессияаралық өшпенділік пен алауыздықты ұшықтыруға алып келетін, зорлық-зомбылық экстремистік және террористік акцияларды бастауға қабілетті идеялар мақсатты түрде қалыптастырылуда.

Интернетте орналастырылатын террористік ұйымдардың ақпараттық-насихат материалдарының техникалық, көркемдік және психологиялық мазмұны сапасының артқаны байқалады. Әлеуметтік желілерді пайдалану халықаралық террористік ұйымдардың эмиссарларына өз аудиториясын айтарлықтай кеңейтуге, жүргізілетін үгіт-насихатты жүйелі негізге ауыстыруға мүмкіндік береді. Интернеттің және әлеуметтік желілердің пайдаланушыларын экстремизмді насихаттау әсерінен оқшаулау мақсатында ақпараттық кеңістікке Қазақстан Республикасы заңнамасының сақталуына қатысты мониторинг жүргізіледі. Интернетте және әлеуметтік желілерде терроризм мен экстремизмді насихаттайтын 620 мыңнан астам материал бұғатталды.

Жекелеген санаттағы отандастарымыздың санасына радикалдық идеялар мен экстремистік көзқарастарды енгізу олардың агрессияның шекті нысандарын көрсетуіне себеп болды, сондай-ақ патриоттық сезім

мен ұлттық бірегейлік, мәдени-адамгершілік және отбасы құндылықтарынан айрылуына алғышарт жасады. Бұл процестердің бақылаусыз дамуы радикалдық идеяларды ұстанатын адамдар санының көбеюіне, қоғамда зорлық-зомбылықтың ушығуына алып келеді.

Бүгінгі таңда қарулы қақтығыстардың көпшілігі шет мемлекеттер шекарасында орын алып, үлкен қиратулар тудырып, көптеген құрбандарға алып келуде.

Foreign Policy журналы 2022 жылғы 10 әскери қақтығыстың болжамын жариялады, жаһандық қақтығыстардың азаюына қарамастан, аймақтық және жергілікті тұрғындар күйреу мен ашаршылық арқылы өршіп, өмірін қиюды жалғастыруда, деп жазды.

АҚШ-тың әлемдік аренадағы амбициясының әлсіреуі бірқатар ірі әскери қақтығыстардың әлсіреуіне әкелді. Бүкіл әлемде қаза тапқан адамдардың саны негізінен 2014 жылдан бастап.

Бірақ жергілікті қақтығыстар бұрынғыдан да көп, бірақ олар әдетте аз қарқынды. ХХІ ғасырдағы соғыстың көп бөлігі олардың ХХ ғасырдағы қарағанда аз өлімге әкеледі. Қақтығыстарға шетелдік қатысу жергілікті қақтығыстардың өсіп, оларға ірі державалардың тартылу қаупін тудырады.

Ресейдің Украинаға басып кіруі сегіз айдан астам уақытқа созылады. БҰҰ мәліметінше, бұл соғыста 8,5 мыңға жуық бейбіт тұрғын қаза тапқан. Екі жақтың әскери шығындары туралы мәліметтер, олардың ресми есептері бойынша, оларды тексеру мүмкін емес, мыңдаған жауынгерлермен есептеледі. Бұл Югославия ыдырағаннан бері Еуропадағы ең қанды қақтығыс, бірақ жер бетіндегі жалғыз қақтығыс емес. Дәл қазір әлемнің ондаған елдерінде қақтығыстар жүріп жатыр.

Сириядағы азаматтық соғыс соңғы онжылдықтағы ең жойқын қарулы қақтығыс болып саналады. БҰҰ мәліметтері бойынша, бұл соғыс 350 мыңнан астам адамның өмірін қиды. Миллиондаған адамдар үйлерінен және тамақ, қалыпты медицина, жұмыс және білім сияқты негізгі қажеттіліктерге қол жеткізуден айырылды.

Иранның қолдауымен жергілікті шииттер мен бірқатар араб мемлекеттерінің қарулы күштерімен коалициядағы үкімет арасындағы Йемендегі азаматтық қақтығыс 10 жылдан астам уақытқа созылады. Соғыс Йемен эко-

номикасын жойып, оны әлемдегі ең кедей елдердің біріне айналдырды. Осы уақыт ішінде әртүрлі себептерден 10 мыңнан астам бала қайтыс болды. Елдің 12 миллионнан астам тұрғыны ашаршылық алдында тұр.

Палестина-Израиль қақтығысын уақытша тоқтатылғанға жатқызу қиын. Израиль әскери күштері кезеі-кезеңімен Палестина секторында тазарту жұмыстарын жүргізеді. Бұқаралық ақпарат құралдарының хабарлауынша, 29 наурыздан сәуірдің басына дейін Иордан өзенінің батыс жағалауында израильдік сарбаздар кем дегенде алты палестиналықты өлтірген, оның ішінде Палестинаның Исламдық жиһад қозғалысының үш мүшесі. Бұған дейін топ мүшелері 10-нан астам израильдіктер қаза тапқан шабуылдар үшін жауапкершілікті өз мойнына алды.

1948 жылдан бастап Пәкістан мен Иран билігі мен аймақтың Тегеран мен Исламабадтан тәуелсіздігін талап ететін жергілікті ұлтшылдар арасындағы белуджистандағы қақтығыс жалғасуда.

Африка әлі күнге дейін планетадағы қарулы қақтығыстарға ең бай континент болып табылады, оған ресейлік жалдамалылар да қатысады.

Human Rights Watch ресейлік «Вагнер» жеке әскери компаниясы қызметкерлерін Малидегі бейбіт тұрғындарды жаппай өлтіруге қатысы бар деп айыптады. Құқық қорғаушылардың айтуынша, 2022 жылдың наурыз айының соңында Мали армиясы және онымен байланысты шетелдік сарбаздар 300-ге жуық адамды өлтірген. Мали билігі өлтірілгендер бірнеше жылдан бері елдің солтүстігінде соғысып келе жатқан террористер деп мәлімдеді.

"Боко Харам" террористік тобы "Батыс Африка провинциясының Ислам мемлекеті Малиде және өзінің Нигериясында ғана емес, көрші елдерде де соғысады: Буркина-Фасо, Нигер, Чад, Камерун және т.б елдерде. Олардың құрбандары үкіметтік әскерлердің сарбаздары мен полицейлері, сондай-ақ осы аймақтардың бейбіт тұрғындары. Ливияда қарулы қақтығыстар бірнеше жыл бұрын соғысып жатқан саяси топтар арасында бітімге келгеніне қарамастан жалғасуда.

Орталық Африка Республикасындағы Азаматтық соғыс 10 жылдан астам уақытқа созылды. Бейбіт тұрғындар үкімет әскерлерінің, жалдамалы әскерлердің, көтерілісшілер мен террористердің құрбаны болады. Сомалидің "Аш-Шабаб" содырлары халқы аштықтан өлу

алдында тұрған Сомалидің ресми билігімен әскери қақтығысты жалғастыруда. Содырларға қарсы топтар көршілес Кенияның әскери операциялары мен билігін жүргізеді.

Өткен жылы Эфиопия мен Мозамбикте көтерілісшілермен белсенді шайқас қайта басталды. Мапутуға Ресейдің «Вагнер» ЖӘК мен Оңтүстік Африканың Dusk Advisory Group жалдамалы әскерлері де қолдау көрсетеді.

Конго Демократиялық Республикасының солтүстік-шығысындағы жалғасып жатқан қақтығыс 1998-2003 жылдардағы ұзаққа созылған азаматтық соғыстың соңғы кезеңі болып табылады, ол кем дегенде төрт миллион адамның өмірін қиды. Қазір үкімет әскерлері мен Угданың "одақтас демократиялық күштер" исламшыл тобы арасында жүріп жатыр.

Қазақстанның Ұлттық қауіпсіздік комитеті (ҰҚК) қазіргі уақытта Сирия аумағында 90-нан астам қазақстандық бар екенін мәлімдеді. Олардың шамамен 56-сы әйелдер. Лагерьлерде немесе түрмелерде 15 адам (екеуі ер адам) ұсталады. Иракта тағы алты әйел қамауда. Таяу Шығыстағы қақтығыс аймақтарында балаларды есептегенде Қазақстанның 100-ге жуық азаматы болуы мүмкін. Бұл азаттықтың сұрауына жауап ретінде ҰҚК ұсынған деректер.

Комитеттің жауабына сәйкес, Сирия мен Ирактан Қазақстанға 277 ересек адам (57 ер адам және 220 әйел) және 547 кәмелетке толмаған бала қайтарылды.

Қайтарылғандардың ішінде 44 адам, оның ішінде 10 Әйел, террористік топтың қызметіне қатысу, шетелдік қарулы қақтығыстарға қатысу, терроризмді насихаттау, жалдау, террористік әрекеттерді қаржыландыру сияқты айыптар бойынша бір жылдан 11 жылға дейін әртүрлі түрме жазасына кесілді.

Сонымен қатар, тағы 35 адамға (оның ішінде 12 әйелге), оның ішінде екі кәмелетке толмағандарға қатысты тергеу жүргізілуде.

Комитеттің мәліметінше, Сирия мен Ирактағы қақтығыс аймақтарынан оралған 198 әйел мен 545 бала оңалту орталықтарына жіберілді.

«Жусан» операциясы аясында Таяу Шығыстан әкетілген және «Ислам мемлекеті» экстремистік тобы тарапынан Сириядағы қарулы қақтығысқа қатысқаны үшін айыпталған 14 қазақстандықтың ісі бойынша сот тыңдаулары басталды.

Халықаралық келісімдер терроризмге қарсы заңнаманың ажырамас бөлігі болып табылады. Қазақстан терроризмге қарсы күреске

бағытталған 14 халықаралық конвенциялармен хаттамаларға қосылды. Олардың негізгілері - 1970 жылғы әуе кемелерін заңсыз басып алуға қарсы күрес туралы Гаага Конвенциясы, 1971 жылғы Азаматтық авиация қауіпсіздігіне қарсы бағытталған заңсыз актілерге қарсы күрес туралы Монреаль Конвенциясы, 1979 жылғы кепілге алуға қарсы күрес туралы халықаралық конвенция, 1997 жылғы бомбалық терроризмге қарсы күрес туралы халықаралық Конвенция, терроризмді қаржыландыруға қарсы күрес туралы халықаралық Конвенция 1999 2005 жылғы ядролық терроризм актілеріне қарсы күрес туралы халықаралық Конвенция.

Сондай-ақ, Қазақстан қылмысқа, оның ішінде экстремизм мен терроризмге қарсы күрестің түрлі аспектілері бойынша өңірлік ұйымдар және шет елдермен екіжақты форматта 60-тан астам шарт жасасты. Халықаралық террористік және экстремистік ұйымдардың қызметіне жол бермеу және жолын кесу жөніндегі халықаралық міндеттемелерді өзіне ала отырып, Қазақстан бүгінгі күні өз аумағында 20 террористік және экстремистік ұйымдардың қызметіне тыйым салды.

Терроризмге қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 13 шілдедегі N 416-І Заңына сәйкес, Қазақстан Республикасында терроризмге қарсы іс-қимыл мынадай негізгі: адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз ету және қорғау, террористік қылмыстарды жасау салдарынан қауіп төнген адамдардың өмірі мен денсаулығын, құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау басымдығы; заңдылықты сақтау; терроризмге қарсы іс-қимыл шараларының террористік қауіп дәрежесіне мөлшерлес болуы; терроризмнің алдын алуға басымдық беру; террористік іс-әрекетті жүзеге асырғаны үшін жазаның болмай қалмайтындығы; терроризмге қарсы іс-қимылдың саяси, ақпараттық-насихаттық, әлеуметтік-экономикалық, құқықтық, арнайы және өзге де шараларының жүйелі болуы және оларды кешенді пайдалану; терроризмге қарсы операцияларды жүргізу кезінде тартылатын күштер мен құралдарға жедел басшылық жасауда дара басқару; терроризмге қарсы іс-қимылдың жария және жария емес әдістерінің ұштасуы; терроризмге қарсы операциялардың тактикасы, нысандары, әдістері, құралдары және қатысушыларының құрамы туралы мәліметтерге шектеулі қолжетімділікті қамтамасыз ету қағидаттарына негізделеді [2].

Экстремизмге қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасының 2005 жылғы 18 ақпандағы N 31 Заңына сәйкес, Қазақстан Республикасының аумағында мақсаттары немесе әрекеттері экстремизмді жүзеге асыруға бағытталған ұйымдарды (филиалдар мен өкілдіктерді) құруға және олардың іс-әрекетіне тыйым салынады. Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен экстремистік деп танылған ұйымдардың атауларын құрылатын ұйымдардың атауларында пайдалануға жол берілмейді [3].

Л.В. Баева сөзінше экстремизмнің күрделі жіктелуінің екі түрін анықтайды:

1) ұтымды экстремизм:

- а) саяси;
- б) идеологиялық;
- в) ұлтшылдық;
- г) діни;
- е) экологиялық;

2) тиімсіз экстремизм:

- а) жастар наразылық қозғалысы (хиппи, панк, вандализм және т.б.);
- б) психопатикалық экстремизм;
- в) спорттық экстремизм;
- г) мәдени экстремизм [4, 25 б.].

А.Н. Ағыбаевтың пікірінше ұлттық, нәсілдік дұшпандықты немесе араздықты қоздыруға ұлттық ар-намыс пен қадір-қасиетті кемсітуге сондай-ақ азаматтардың нәсілдік немесе ұлттық, тегіне қарай олардың құқықтарын тікелей немесе жанамалай шектеуге немесе оларға, тікелей немесе жанамалай артықшылықтар белгілеуге қасақана бағытталған іс-әрекеттерді қылмыстық заң қылмыстық құқық бұзушылық құрамына жатқызады [5, 196 б.].

Шетелдік қарулы қақтығыстарға қатысу Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігіне қауіп төндіреді. Осыған байланысты Қазақстан Республикасының «Ұлттық қауіпсіздігі туралы» Қазақстан Республикасының 2012 жылғы 6 қаңтардағы № 527-IV Заңына сәйкес Ұлттық қауіпсіздік түрлеріне: 1) қоғамдық қауіпсіздік – қоғамның тұтастығы мен оның тұрақтылығы қамтамасыз етілетін азаматтар өмірінің, денсаулығының және амандығының, қазақстандық қоғамның рухани-имандылық құндылықтарының және әлеуметтік қамсыздандыру жүйесінің нақты әрі ықтимал қауіп-қатерлерден қорғалуының жай-күйі; 2) әскери қауіпсіздік – әскери күштерді қолданумен немесе оны қолдану ниетімен байланысты сыртқы және ішкі

қауіп-қатерлерден адамның және азаматтың, қоғам мен мемлекеттің өмірлік маңызы бар мүдделері қорғалуының жай-күйі; 3) саяси қауіпсіздік – азаматтардың, әлеуметтік топтардың құқықтары мен бостандықтарының сақталуы және олардың мүдделерінің теңгерімі, мемлекеттің тұрақтылығы, тұтастығы және қолайлы халықаралық жағдайы қамтамасыз етілетін конституциялық құрылыс негіздерінің, мемлекеттік органдар жүйесі қызметінің және мемлекеттік басқару тәртібінің нақты және ықтимал қауіп-қатерлерден қорғалуының жай-күйі; 4) экономикалық қауіпсіздік – экономиканың орнықты дамуы және оның тәуелді болмауы қамтамасыз етілетін, Қазақстан Республикасы ұлттық экономикасының нақты және ықтимал қауіп-қатерлерден қорғалуының жай-күйі; 5) ақпараттық қауіпсіздік – елдің орнықты дамуы және ақпараттық тәуелсіздігі қамтамасыз етілетін, ақпарат саласындағы нақты және ықтимал қауіп-қатерлерден Қазақстан Республикасы ақпараттық кеңістігінің, сондай-ақ адамның және азаматтың құқықтары мен мүдделерінің, қоғам мен мемлекеттің қорғалуының жай-күйі; 6) экологиялық қауіпсіздік – қоршаған ортаға антропогендік және табиғи әсерлер салдарынан туындайтын қауіп-қатерлерден адамның және азаматтың өмірлік маңызы бар мүдделері мен құқықтарының, қоғам мен мемлекеттің қорғалуының жай-күйі болып табылады. Осы заңның 21-бабына сәйкес саяси қауіпсіздікті қамтамасыз ету 1) конституциялық құрылысты құлатуға немесе күштеп өзгертуге, оның ішінде терроризмге, экстремизмге, сепаратизмге және Қазақстан Республикасының біртұтас құрылысына, оның аумағының тұтастығына, қол сұғылмаушылығына және бөлінбестігіне қол сұғатын өзге де іс-әрекеттерге; 2) билікті басып алуға; 3) Қазақстан Республикасының Конституциясы мен заңнамасына сәйкес құрылған немесе сайланған (тағайындалған) Қазақстан Республикасының органдары мен лауазымды адамдарының өкілеттігін күштеп тоқтатуға немесе қызметіне кедергі келтіруге; 4) орын алып отырған конфессиялық айырмашылықтар мен түрлі діни көзқарастарды саяси, экстремистік және террористік мақсаттарға пайдалануға шақыруы ұлттық қауіпсіздікке нұқсан келтіреді және заңда белгіленген жауаптылыққа әкеп соғады деп [6].

Қорытындылай келе, шетелдік қарулы қақтығыстарға қатысу қоғамды қорқыту

және саяси институттарды жою үшін өте тиімді құрал екенін атап өткен жөн. Соңғы бірнеше жылда экстремизм мәселесі бүкіл әлемде жаһандық сипатқа ие болып, тұрақты даму үстінде. Қазіргі кезеңде экстремизмнің табиғатын, түрлерін және нысандарын зерттеу мемлекеттік органдардың, әсіресе, құқық қорғау органдарының қызметі үшін оған қарсы тұру үшін өте маңызды. Экстремистік қылмыс саласындағы қазіргі шындықтар мемлекеттің бағдаршылығына қарсы экстремистік әрекеттерді болдырмау және заңның қатаңдығына сәйкес қылмыстық

жауапкершілікке тартылған адамдарды тартуға қатаң шаралар қолдануды талап етеді. Мемлекеттік деңгейде, әсіресе діни экстремизмді, нәсілшілдік пен шовинизмді білдіретін экстремистік ұйымдардың қызметі Қазақстанда экстремизмнің алдын алудың маңызды бағыттарының бірі ретінде танылуы керек. Сонымен бірге экстремизм - көп қырлы құбылыс екенін атап өткім келеді. Олардың әрқайсысы нақты болып табылады және ең тиімді бақылау шараларын әзірлеу үшін тиісті назар аударуды және мұқият зерделеуге лайық.

Пайдаланылған қайнар көздерінің тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы 1995 жылғы 30 тамыз // <http://online.zakon.kz>.
2. Терроризмге қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 13 шілдедегі N 416-І Заңы
3. Экстремизмге қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасының 2005 жылғы 18 ақпандағы N 31 Заңы
4. Баева Л.В. Экстремизм: Природа и формы проявления // Каспийский регион: политика, экономика, культура. 2008. № 3 (16). С. 21-26.
5. Ағыбаев А.Н. Қазақстан Республикасының Қылмыстық Кодексіне түсіндірме Жеті-жарғы. Алматы. 2015 ж. – 768 б.
6. Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігі туралы Қазақстан Республикасының 2012 жылғы 6 қаңтардағы № 527-IV Заңы

References:

1. Қазақстан Respublikasynuң Konstitutsiyasy 1995 zhylғы 30 тамыз // <http://online.zakon.kz>.
2. Terrorizmge қарсы іs-қимыл туралы Қазақстан Respublikasynuң 1999 zhylғы 13 shildedegi N 416-І Заңу
3. Ekstremizmge қарсы іs-қимыл туралы Қазақстан Respublikasynuң 2005 zhylғы 18 ақpандағы N 31 Заңу
4. Bayeva L.V. Ekstremizm: Priroda i formy proyavleniya // Kaspysky region: politika, ekonomika, kultura. 2008. № 3 (16). S. 21-26.
5. Ағыбайев А.Н. Қазақстан Respublikasynuң Қылмыстық Kodeksine tysindirme Zheti-zharғы. Almaty. 2015 zh. – 768 b.
6. Қазақстан Respublikasynuң ұлттық қауіпсіздігі туралы Қазақстан Respublikasynuң 2012 zhylғы 6 қаңтардағы № 527-IV Заңу